

DIERENARTSENCESTRUM
de Stellingwerven

PRAKTISCHE TIPS BIJ ONTWORMEN

PRAKTISCHE TIPS BIJ ONTWORMEN

- Te laag doseren werkt resistentie in de hand.
- Het juiste gewicht bepalen van uw schapen of geiten is enorm belangrijk! Weeg ze!
- Ter indicatie: een Texelaar ooi weegt vaak 60-70 kg, een ram rond de 80. Behandel de hele koppel met de dosering van het zwaarste dier in de groep. Bij meer dan 50% verschil in gewichten: maak twee groepen.
- Bij een koppelbehandeling: ontworm 2-5% van de ooiën en/of lammeren NIET. Kies hiervoor gezonde oudere ooiën die liefst een eenling hebben gehad. Bij een koppel van minder dan 20 dieren: ontworm één dier niet met de koppel mee, maar een week later.
- Doseer geiten 2x zo hoog als een schaap. Wees voorzichtig met levamisol, dat is snel schadelijk bij overdoseren.
- Wissel jaarlijks van groep wormmiddel (niet vaker dan 1 keer per jaar!). Vraag uw dierenarts naar informatie over de 4 groepen en resistentie daartegen.
- Bij het aanvoeren van dieren (ook rammes) contact opnemen met de praktijk voor een advies op maat. Nieuwe dieren kunnen gemakkelijk een (hoge) wormbesmetting invoeren, dus doe ze niet zomaar bij de koppel.

VEELGEMAAKTE FOUTEN BIJ ONTWORMEN

- Alle volwassen dieren ontwormen bij scheren, bij spenen van lammeren, voordat ze bij de ram gaan, etc. FOUT OMDAT volwassen schapen bij een goed wormbeleid voldoende weerstand hebben tegen worminfecties. Volwassen geiten kunnen wel problemen met wormen hebben, maar hebben dan duidelijke symptomen. Ooiën kunnen op bedrijven waar onvoldoende weide beschikbaar is om elke 2-3 weken om te weiden na het aflammeren ontwormd worden (3 dagen voor ze naar buiten gaan), maar dit dient om de lammeren te beschermen tegen een hoge infectiedruk, niet voor de ooiën.
- Alle dieren in november ontwormen zodat ze 'schoon' de winter in gaan. FOUT OMDAT volwassen schapen ontwormen vrijwel nooit nodig is. Daarnaast is in november de wormdruk over het algemeen laag.
- Lammeren met diarree standaard ontwormen FOUT OMDAT veel wormsoorten in eerste instantie geen diarree veroorzaken, en er zijn veel andere oorzaken: voeding, bacteriële infecties, coccidiose. Neem bij diarreeproblemen contact op met de praktijk voor overleg, of breng mest langs voor onderzoek.

Er is geen standaard plan van aanpak voor wormen te maken, omdat elke situatie een andere aanpak vraagt.

Bij vragen of een ontwormadvies op maat: neem contact op met DAC De Stellingwerven:

0561-431999 • 0516-512742

Wormen bij schapen en geiten

Elk schaap en elke geit heeft wormen. In de loop der jaren is er een evenwicht ontstaan tussen de besmetting met nieuwe larven en het afstoten of afsterven van nieuwe wormen. De parasiet heeft er namelijk geen belang bij de gastheer al teveel te verzwakken of laten sterven. Als dit evenwicht verstoord is, treden er problemen op: bijvoorbeeld bij intensieve begrazing, introductie van niet-inheemse wormen of verzwakking van de gastheer. Een lichte wormbesmetting leidt meestal niet tot ziekte, maar zorgt wel voor de ontwikkeling van een natuurlijke afweer tegen wormen.

In deze folder willen we kort uitleggen welke wormen een probleem kunnen zijn bij schapen en geiten, hoe een infectie met wormen kunnen voorkomen en wanneer ontwormen nodig is en hoe we dat dan het beste kunnen doen.

Cyclus

Een geïnfecteerd schaap scheidt met de mest eieren uit (1). Uit deze eieren ontwikkelen zich verschillende stadia larven (2), waarvan de laatste (L3) weer opgenomen worden door het schaap (3) en afhankelijk van de worm zich in de lebmaag of dunne darm nestelen (4). Deze volwassen wormen scheiden eieren uit in de omgeving, die weer opgenomen kunnen worden. Dan begint de cyclus weer opnieuw.

De belangrijkste wormen bij schapen en geiten zijn:

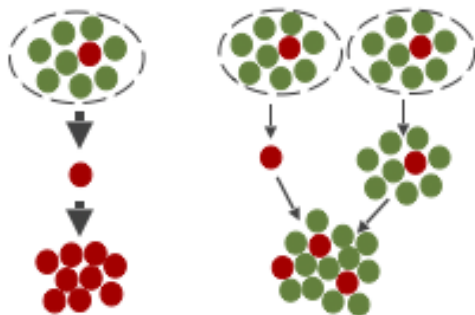
- **Haemonchus contortus (rode lebmaagworm)**
Deze worm geeft met name bloedarmoede, slechte groei, droge mest en vocht onder de kaak. Vooral een probleem in de zomer, maar bij warm weer ook eerder in het jaar al! Er is veel resistentie van wormmiddelen tegen Haemonchus en hij veroorzaakt de meeste sterfte.
- **Nematodirus battus**
Vooral een probleem in het vroege voorjaar bij lammeren (6-12 weken). Waterdunne mest, enorme dorst en snel uitdroging.
- **Teladorsagia en trichostrongylus**
Deze wormen geven beide een verminderde groei en diarree en alleen in extreme gevallen komt sterfte voor. Teladorsagia speelt met name zomer/najaar, trichostrongylus herfst/winter.
- **Fasciola hepatica (leverbot).**
Speelt in natte gebieden, heeft een slak nodig als tussengastheer. Vergt een specifieke aanpak.

Wormbestrijding gaat dus niet om het uitroeien van wormen, maar om het beheersen van de wormbesmetting.

Resistentie

Resistentie van wormen tegen wormmiddelen komt wereldwijd en in Nederland steeds vaker voor. In sommige gebieden is de behandeling van de rode lebmaagworm hierdoor bijna onmogelijk geworden, met veel sterfte tot gevolg. Het is van het grootste belang voor de toekomst van de schapen- en geitenhouderij om resistentie tegen wormmiddelen zoveel mogelijk te voorkomen.

Bij elke wormbehandeling die gedaan wordt, worden niet alle wormen die zijn blootgesteld aan het middel gedood: de resistente wormen blijven over en vormen op den duur een steeds groter deel van de wormpopulatie. Na ontwormen groeien dus twee populaties wormen verder: de resistente wormen die de behandeling overleefd hebben én de wormen die niet blootgesteld zijn aan het wormmiddel (niet behandelde schapen, eitjes op het land, wormen in ruste in het schaap zelf). Het is dus zaak om de niet behandelde wormpopulatie zo groot mogelijk te houden, zodat de resistente wormen zoveel mogelijk competitie hebben in hun ontwikkeling van nog gevoelige wormen.

Links: situatie waarbij alle wormen blootgesteld worden aan het wormmiddel. Er komt een steeds grote populatie rode (resistente) wormen.

Rechts: situatie waarin een aantal wormen in de populatie niet blootgesteld wordt aan het wormmiddel, omdat een aantal dieren niet ontwormd zijn. Doordat er ook veel groene (gevoelige) wormen overleven, is het aandeel gevoelige wormen veel groter in de volgende generatie.

Voorkomen is beter dan genezen

Elke behandeling met wormmiddelen zorgt voor meer resistente wormen! Daarom een aantal handvatten om een wormbesmetting bij uw kleine herkauwers te voorkomen, waardoor ontwormen niet nodig is:

- **Voorkom contact met mest zoveel mogelijk.** Voer brok en hooi in een ruif of voerbak en niet vanaf de grond, en zorg evt. voor een betegelde ondergrond die schoon te vegeen is.
- **Weid regelmatig om!** In de zomer elke 2 weken, in het voor- en najaar elke 3 weken; naar een perceel waar 3 maanden geen schapen of geiten hebben gelopen.
- **Als omweiden volgens dit schema niet mogelijk is:** doe elke maand mestonderzoek om de wormbesmetting te monitoren en te bepalen of ontwormen nodig is. Mestonderzoek doen:
 - 4 weken na inscharen in weide die eerder dat jaar begraaft is, daarna ongeveer maandelijks.
 - Bij vermoeden van een wormbesmetting
 - 7-10 dagen na behandeling om te controleren op resistentie. Kent u ons abonnement voor mestonderzoek al? Onbepakt mest laten onderzoeken van uw schapen en geiten voor een vast bedrag per jaar. Informeer ernaar bij de praktijk.
- **Koppels schapen of geiten van minder dan 10 dieren die jaarrond op één weide groter dan 1 ha lopen hoeven vaak niet ontwormd te worden.** Monitoren door mestonderzoek blijft wel belangrijk! Om een goed beeld te krijgen van de wormbesmetting van de koppel is het belangrijk om:
 - 1) in elk geval van 5 verschillende dieren een aantal verse keutels te verzamelen,
 - 2) van elk dier ongeveer evenveel keutels te pakken,
 - 3) beste moment is 's ochtends vroeg of 's avonds laat: loop rustig door de koppel als ze liggen, dan staan ze op en beginnen vaak te keutelen.
 - 4) mest in een potje of zakje met zo min mogelijk lucht en luchtdicht afsluiten.

info@dierenartscentrum.nl
www.dierenartscentrum.nl

Venekoterweg 40
8431 HH **Oosterwolde**
Telefoon: 0516-512 742

Hoofdstraat Oost 47^a
8391 AT **Noordwolde**
Telefoon: 0561-431 999

DIERENARTSENCESTRUM
de Stellingwerwen

Uw dier, onze zorg